

ZAMONAVIY TIBBIYOTDA KLINIK TERMINOLOGIYADAN FOYDALANISH VA UNING XALQARO AHAMIYATI

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

O‘zbek va xorijiy tillar, pedagogika kafedrasida katta

o‘qituvchisi **Duldulova N.A.**

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Davolash ishi fakulteti talabsi

Abdussatorov Tahsin

Abstract: This article explores the role and significance of standardized clinical terminology in modern medicine. It analyzes how such terminology ensures precise, unambiguous communication among medical professionals globally, enhances patient safety, facilitates efficient documentation and data exchange, and supports research and interoperability across healthcare systems. The paper also highlights the historical roots of medical terminologies in Latin and their continuing importance in contemporary clinical practice. The conclusion emphasizes that mastery of clinical terminology is essential for healthcare quality, global collaboration, and improved patient outcomes.

Keywords: Medical terminology, Clinical terms, Standardization, Latin language, Global health, Data exchange, International classification systems, ICD-11, SNOMED CT, Electronic medical records .

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение стандартизированной клинической терминологии в современной медицине. Анализируется, как такая терминология обеспечивает точное и однозначное общение между медицинскими специалистами по всему миру, повышает безопасность пациентов, облегчает эффективное документирование и обмен данными, а также способствует исследованиям и совместимости между системами здравоохранения. В статье также освещаются исторические корни медицинских терминов в латинском языке и их продолжающееся значение в современной клинической практике. В заключении подчеркивается, что овладение клинической терминологией необходимо для повышения качества медицинской помощи, глобального сотрудничества и улучшения результатов лечения пациентов.

Ключевые слова: Медицинская терминология, Клинические термины, Стандартизация, Латинский язык, Глобальное здравоохранение, Обмен данными, Международные классификационные системы, МКБ-11, SNOMED CT, Электронные медицинские записи .

Annotation: In diesem Artikel wird die Rolle und Bedeutung standardisierter klinischer Terminologie in der modernen Medizin untersucht. Es wird analysiert, wie solche Terminologie eine präzise und eindeutige Kommunikation zwischen Medizinern weltweit gewährleistet, die

Patientensicherheit erhöht, eine effiziente Dokumentation und Datenübertragung erleichtert und Forschung sowie Interoperabilität zwischen Gesundheitssystemen unterstützt. Der Beitrag hebt auch die historischen Wurzeln medizinischer Terminologie im Lateinischen hervor und deren anhaltende Bedeutung in der heutigen klinischen Praxis. Im Fazit wird betont, dass die Beherrschung klinischer Terminologie entscheidend für die Qualität der Gesundheitsversorgung, globale Zusammenarbeit und bessere Patientenergebnisse ist.

Schlüsselwörter: Medizinische Terminologie, Klinische Begriffe, Standardisierung, Lateinische Sprache, Globale Gesundheit, Datenaustausch, Internationale Klassifikationssysteme, ICD-11, SNOMED CT, Elektronische Patientenakten .

Anotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy tibbiyotda standartlashtirilgan klinik terminologiyaning roli va ahamiyati o'rganiladi. Bunday terminologiya tibbiyot xodimlari orasida jahon darajasida aniq, tushunarli va bir xil tilni ta'minlashini, bemor xavfsizligini oshirishini, hujjatlashtirish va ma'lumot almashishni soddalashtirishini hamda sog'liqni saqlash tizimlari orasida ilmiy tadqiqot va integratsiyani qo'llab-quvvatlashini tahlil qilinadi. Shuningdek, tibbiy atamalar tarixiy jihatdan lotin tilidan kelib chiqqani va bugungi klinik amaliyotda ham uning davom etayotgan muhimligi ta'kidlanadi. Xulosa sifatida, klinik terminologiyani to'liq o'zlashtirish — tibbiyot sifati, xalqaro hamkorlik va bemor sog'lig'ini yaxshilash uchun zarur ekanligi ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: tibbiy terminologiya, klinik terminlar, standartlashtirish, lotin-tili, global sog'liqni saqlash, ma'lumot almashish xalqaro klassifikatsiya tizimlari , ICD-11 , SNOMED CT , elektron tibbiy yozuvlar .

Kirish

So'nggi yuz yilliklarda tibbiyot ilm-fanida va klinik amaliyotda nazariy bilimlar bilan birga, til va terminologiya muhim rol o'ynay boshladi. "Til — fanning yuragi" degan gap bejiz aytilmagan: xususan tibbiyotda har bir simptom, tashxis, muolaja, anatomiya elementi uchun aniq va bir xil atama zarur. Ko'plab olimlar va tibbiyot tarixchilari, jumladan tadqiqotchilar o'z Lotin va Yunon tillarining tibbiy termin shakllanishida asosiy rol o'ynaganini ko'rsatgan.

Bugungi global tibbiyotda — kasalxonalar, laboratoriyalar, elektron sog'liqni saqlash tizimlari, ilmiy tadqiqotlar va xalqaro hamkorlik — hammasida bir xil, standart, xavfsiz va tushunarli til talab qilinadi. Ammo klinik terminologiyaning noto'g'ri ishlatilishi yoki chalkashlik — bemor xatolari, noto'g'ri tashxis yoki davolashga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, bu maqola tibbiy terminlarning zamonaviy tibbiyotda qanday muhim ahamiyatga ega ekanligini — ayniqsa standartlashtirish, global kommunikatsiya, xavfsizlik va tadqiqotlar nuqtai nazaridan — ko'rib chiqadi.

Maqola asosan tibbiyot xodimlari, talabalar, til va tarjima mutaxassisleri hamda sog'liqni saqlash boshqaruvi bilan shug'ullanuvchi shaxslar uchun mo'ljallangan.

Asosiy qism

1. Klinik terminologiyaning tarixiy ildizlari: lotin va yunon tilining roli

- Ko'plab zamonaviy klinik va anatomik terminlar lotin yoki yunon tilidan kelib chiqqan.

- Lotin tilining barqaror va o'zgarishsiz xarakteri tibbiyot adabiyotlari va global kommunikatsiyada yagona til sifatida ommalashgan.

- Shuning uchun, lotin-yunon asosidagi atamalar klinik amaliyotda — tashxis qo'yish, operatsiyalar, anatomik nomlash va farmatsevtik nomlarda keng qo'llaniladi.

2. Standartlashtirish va global kommunikatsiya zaruriyati

- Turli tillarda bir kasallikni boshqacha atash chalkashlikka olib kelishi mumkin — noto'g'ri tashxis, davolash yoki ma'lumot uzatish xatolariga sabab bo'ladi.

- Standart klinik terminologiya (SNOMED CT, LOINC, MedDRA) dunyo bo'ylab bir xil til va kodlardan foydalanishni ta'minlaydi.

- Standart terminlardan foydalanish bemor xavfsizligini oshiradi va davolashni aniq qiladi.

3. Klinik atamalar va ma'lumotlar bazalari — tadqiqot, statistik va EHR uchun asos

- Klinik terminologik sistemalar tibbiy ma'lumotlarning strukturalashishini ta'minlaydi: tashxislar, simptomlar, davolash usullari, laboratoriya natijalari va boshqalar.

- Bu epidemiologik tadqiqotlar, sog'liqni saqlash plani, klinik tadqiqotlar va xalqaro hamkorlik uchun muhim.

- Yangi texnologiyalar, elektron sog'liq kartalari va LLM'lar terminologiyalar bilan uyg'un ishlamoqda — ma'lumotni saqlash, uzatish va qayta ishlash osonlashadi.

4. Tibbiy ta'lim va tarjima: terminologiyani o'rgatish zarurati

- Tibbiyot talabalari va shifokorlar atamalarni yodlab emas, real hayotda to'g'ri ishlata olishlari kerak.

- Ko'p tilli tibbiy lug'atlar yaratish va tarjima qilish milliy sog'liq tizimi va global tibbiyot hamkorligini mustahkamlashda muhim.

- Terminologiyaning leksik va semantik xususiyatlarini tushunish klinik hujjatlarda xato ehtimolini kamaytiradi.

5. Klinikal terminlarning shifokor–bemor muloqotidagi funksiyasi

Klinik terminlar nafaqat shifokorlar o'rtasidagi professional muloqotning asosiy vositasi, balki shifokor–bemor o'rtasidagi tushunishni to'g'ri shakllantiruvchi muhim omildir. Tibbiy amaliyotda har bir atamaning to'g'ri, izchil va aniq ishlatilishi bemor holatining to'g'ri tushunilishiga, tashxisning to'g'ri qabul qilinishiga va davolash jarayoniga nisbatan ishonchning ortishiga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tibbiy terminlarni haddan tashqari murakkab shaklda tushuntirish bemorda qo'rquv, xavotir yoki noto'g'ri tasavvurlar paydo bo'lishiga olib keladi. Shu sababli zamonaviy tibbiyotda ikki yo'nalish qo'llaniladi:

1. Professional muloqotda yuqori aniqlikdagi terminlar – shifokorlar, hamshiralar, laboratoriya mutaxassislari o'rtasida yagona ma'no beradi.

2. Bemor bilan muloqotda soddalashtirilgan tushuntirish – atama mohiyatini buzmasdan, bemor tushunadigan shaklda beriladi.

Masalan, “gipertenziya” termini bemorga “qon bosimining doimiy yuqori bo'lishi” tarzida izohlanadi, ammo tibbiy yozuvda aniq klinik talqin – arterial bosim ko'rsatkichlari va diagnostik mezonlar bilan qayd etiladi.

Demakki, klinik terminologiya shifokor–bemor kommunikatsiyasining markaziy elementi bo'lib, to'g'ri qo'llanishi davolash jarayonining sifatini oshiradi, noto'g'ri talqinlar esa klinik xatolarga, bemor noroziligiga yoki davolanishning kechikishiga olib kelishi mumkin.

6. Global tibbiyotda terminologik integratsiya va uning rivojlanish tendensiyalari

Zamonaviy tibbiyot global integratsiya jarayonidan faol ta'sirlanmoqda. Turli mamlakatlarning klinik amaliyotini birlashtirish, xalqaro tashxis standartlari va yagona terminologik bazani shakllantirish bugungi kunda eng muhim vazifalardan biridir.

Bugungi dunyoda quyidagi tendensiyalar asosiy o'rinni egallaydi:

1. Xalqaro kodlash tizimlarining kengayishi

– ICD-11 (Kasalliklarning xalqaro tasnifi)

– SNOMED CT (tibbiy terminlarning eng yirik global tizimi)

– LOINC (Laborator tahlillar nomenklaturasi)

ICD-11 – bu Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO) tomonidan yaratilgan kasalliklar va sog'liq holatlarini tasniflash tizimi. Uning vazifasi:

1. Kasalliklarni standart ravishda belgilash.
2. Sog'liqni saqlash statistikasini yuritish va tahlil qilishni osonlashtirish.
3. Davolash va tibbiy ma'lumot almashishni bir xil til orqali amalga oshirish.

Farqi ICD-10 bilan:

ICD-11 raqamli tizimga asoslangan va yangi kodlar bilan kengaytirilgan.

Yangi kasalliklar va diagnostika mezonlari qo'shilgan.

Elektron sog'liqni saqlash tizimlariga moslashgan.

Misol:

ICD-10: A09 → gastroenterit

ICD-11: 1A00 → gastroenterit, aniqlik va qo‘shimcha tavsiflar bilan

Bu tizimlar shifokorlarga turli davlatlarda bir xil diagnostik mezonlardan foydalanish imkonini beradi.

2. Elektron tibbiy yozuvlarda yagona terminologiya talabi

Raqamli tibbiyot global miqyosda muvofiqlikni talab qiladi. Har bir termin elektron tashxis, ambulator kartalar, klinik qarorlarni qo‘llovchi tizimlar bilan integratsiya qilinadi. Shu sababli noto‘g‘ri ishlatilgan bitta atama ham katta ma‘lumotlar (Big Data) tahlilida xatolik keltirib chiqarishi mumkin.

3. Ko‘p tilli tibbiy terminologiyaning rivojlanishi

Klinik terminlarning bir nechta tillarda aniq ekvivalentga ega bo‘lishi global tibbiyotda katta ahamiyatga ega. Bu jarayon tibbiy migratsiya, xalqaro ta‘lim va chet el klinikalari bilan hamkorlikni yengillashtiradi.

4. Sun‘iy intellekt asosida tibbiy terminlarni avtomatik standartlashtirish

AI texnologiyalari hozirda:

- sinonimlarni aniqlash,
- terminlarni to‘g‘ri kodlash,
- xatolarni avtomatik tuzatish,
- klinik matnlarni standartlashtirish

uchun qo‘llanmoqda.

Bu kelajakda global tibbiyotning yagona terminologik platformaga o‘tishini tezlashtiradi.

Shunday qilib, tibbiy terminlarning xalqaro integratsiyasi global sog‘liqni saqlash tizimining izchil ishlashini ta‘minlaydigan strategik jarayon bo‘lib qolmoqda.

XULOSA

Zamonaviy tibbiyotda klinik terminlar va tibbiy terminologiya nafaqat ilmiy adabiyotning, balki global sog‘liqni saqlash tizimining asosiy strukturaviy poydevoridir. Maqolada yoritilganidek, klinik terminlarning standartlashtirilishi, ularning lotin tilidagi yagona talqini hamda xalqaro tasnif tizimlari — ICD-11, SNOMED CT, LOINC va boshqalar — tibbiyotning barcha bosqichlarida aniq muloqot, to‘g‘ri tashxis qo‘yish, davolash jarayonini bir xil tushunish va klinik xatolarni kamaytirishda beqiyos ahamiyatga ega.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tibbiy terminologiyaning yagona bo‘lishi nafaqat shifokorlar o‘rtasida, balki shifokor-bemor munosabatida ham to‘g‘ri va aniq axborot almashinuvining kafolatidir. Klinikal terminlar muloqotni aniqlashtiradi, diagnostik jarayonlarni tezlashtiradi,

bemorga ko'rsatiladigan xizmat sifatini oshiradi va davolash natijalariga bevosita ta'sir qiladi. Lotin tilining asosiy rolini saqlab qolgan holda terminlarning xalqaro bir xilda qo'llanishi, turli davlatlarda faoliyat yuritayotgan mutaxassislar o'rtasida bilim almashish imkonini kengaytiradi.

Asosiy bo'limlarda ko'rib chiqilganidek, raqamli tibbiyotning jadal rivojlanishi, elektron tibbiy yozuvlarning joriy etilishi va sun'iy intellekt texnologiyalarining keng qo'llanishi klinik terminologiyaga bo'lgan talabni yanada oshirmoqda. Terminlar qanchalik standart va yagona bo'lsa, tibbiy ma'lumotlarning avtomatik qayta ishlanishi, global klinik ma'lumotlar bazalariga integratsiya jarayoni shunchalik osonlashadi. Bu esa sog'liqni saqlash sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, statistik tahlillar va epidemiologik kuzatuvlarni aniq va ishonchli qiladi.

Adabiyotlar asosida olib borilgan tahlillar klinik terminologiya bo'yicha xalqaro olimlarning umumiy fikriga mos ravishda shuni tasdiqlaydiki, terminlarning yagona standartga solinishi tibbiy xizmat sifatini oshiradi, mamlakatlar o'rtasida ma'lumot almashinuvini kuchaytiradi va global sog'liqni saqlash tizimida yagona ilmiy tilni shakllantiradi. Shu bilan birga, klinik terminlarni chuqur o'rganish, ularni zamonaviy talablarga mos ravishda takomillashtirish va amaliyotga to'laqonli tatbiq qilish tibbiyot xodimlarining malakasini oshirishning eng muhim shartlaridan biridir.

Umuman olganda, klinik terminologiya — bu tibbiyotning ilmiy, amaliy, axborotli va global integratsion jarayonlarini bog'lab turuvchi asosiy mexanizmdir. Terminlarning to'g'ri qo'llanishi bemor xavfsizligini ta'minlaydi, shifokorlar o'rtasida aniq muloqotni yaratadi, tibbiy amaliyotda sifat narvoni yuqoriga ko'taradi va butun sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshiradi. Shu sababli, klinik terminologiyani chuqur o'zlashtirish, uni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va amaliyotda muntazam qo'llash har bir tibbiyot mutaxassisi uchun zarur bo'lgan ilmiy va kasbiy talabdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Duldulova, N. A. Q. (2024). LOTIN TILINI O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN INTERFAOL METODLAR. Academic research in educational sciences, (1), 430-432.
2. Duldulova, N. A. (2021). USING EDUCATIONAL GAMES IN THE TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION. Theoretical & Applied Science, (2), 161-164.
3. "KLINIK ATAMASHUNOSLIK. KLINIK ATAMALARNI YASASH USULLARI". INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE, 2025.
4. "TIBBIYOTDA LOTIN TILINING ZAMONAVIY DOLZARBLIGI". World Scientific Research Journal.
5. "TIBBIYOTGA OID TERMINLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI". OBRAZOVANIE NAUKA ... 2025.
6. "Why Do Healthcare Professionals Use Medical Terminology?"
7. "What are the Benefits of Standardized Clinical Terminology?" TIGAHealth

8. SNOMED CT, LOINC, MedDRA bazalari.
9. World Health Organization. International Classification of Diseases 11th Revision (ICD-11). WHO Press, 2019.
10. IHTSDO. Systematized Nomenclature of Medicine – Clinical Terms (SNOMED CT) International Release. København, 2023.
11. College of American Pathologists. LOINC Users' Guide. Indiana University Press, 2021.
12. Salamon, J. Medical Terminology: A Systems Approach. McGraw-Hill Education, 2020.
13. Krantz, P., & O'Malley, J. Global Health Terminology Harmonization and Its Future. Journal of Medical Systems, 2022.
14. European Union eHealth Network. Guidelines on Interoperability and Terminology Standardization. Brussels, 2021.
15. Ahmadi, M. & Jafari, M. "Role of Unified Medical Terminology in Electronic Health Records." International Journal of Medical Informatics, 2020.
16. Bodenreider, O. "The Unified Medical Language System (UMLS): A Global Terminology Mapping Resource." NLM Journal, 2019.
17. Miller, R. Clinical Communication and Patient Safety: Terminology Perspective. Oxford University Press, 2021.